

Luleå den 3:e november 2016

Utvärdering av ”Medel för särskilda folkhälsosatsningar i Luleå kommun”

Mats Jakobsson, FoUI Norrbottens Kommuner

Innehåll	
Bakgrund	s.3
Utvärderingsuppdraget	s.4
Frågeställningar och utvärderingens genomförande	s.5
Medel för särskilda folkhälsosatsningar i Luleå kommun	s.6
Projekten inom satsningen	s.6
D.I.O.R	s.7
Pyramiden	s.8
Tidiga insatser	s.9
Sportoteket	s.11
Resultat	s.12
Måluppfyllelsen - Mål och metod i projekten	s.12
Effekt och verksamhetsmål i D.I.O.R	s.12
Effekt och verksamhetsmål i Pyramiden	s.14
Effekt och verksamhetsmål i Tidiga insatser i samverkan/ ”Kartläggning av barn och ungas situation i Luleå”	s.15
Effekt och verksamhetsmål i Tidiga insatser i samverkan / Föräldrasupporten	s.16
Effekt och verksamhetsmål i Sportoteket	s.18
Slutsatser och diskussion	s.19
Referenser	s.21

Bakgrund

Luleå kommun beslutade under hösten 2011 att inleda en satsning på projekt med en folkhälsoinriktning benämnd som ”Medel för särskilda folkhälsosatsningar”. Utgångspunkten för satsningen är det fullmäktigebeslut från 2011 (DNR 11.599-193) med efterföljande revideringar 2013 och 2015. Vid revideringarna beslutades att satsningen skulle förlängas från perioden 2012-2014 till att också omfatta perioden 2015 – 2017. I samband med den senaste revideringen beslutades också att en s.k ”lightversion” av de olika projekten inom satsningen skulle vara möjlig att utforma och söka medel för. Själva satsningen anknyter till de 11 statligt formulerade folkhälsoområdena och hälsans bestämningsfaktorer och beskrivs enligt nedan (ur Luleå kommuns egen beskrivning):

”Idé om Medel för särskilda folkhälsosatsningar;

Att genom särskilda medel stimulera till nytänkande och ökad samverkan samtidigt som kommunala kostnader minskar och mänskliga vinster görs. Projekt som tas fram ska vara i linje med kommunens övergripande mål.

Syfte;

Att prioritera barn och ungas hälsa. Satsningarna kan inrikta sig både på livsvillkor och på levnadsvanor.

Mål:

- ökad folkhälsa bland barn och unga
- minskade kommunala kostnader för ohälsa på kort och lång sikt samtidigt som mänskliga vinster görs
- ökad samverkan mellan olika aktörer
- integrering i ordinarie verksamhet ifall utvärdering visar positivt utfall

Metod;

- Satsningarna ska genomföras med ett nämndövergripande perspektiv
- utgå från hälsofrämjande- och förebyggande arbete samt tidiga insatser för grupper av kommuninvånare
- bidra till långsiktigt hållbara och mätbara resultat
- om möjligt bygga på vetenskap och beprövad praxis

Ekonomi;

Medel till särskilda folkhälsosatsningar beaktas i den årliga budgetprocessen. Målsättningen är att genomföra satsningen under minst tre år - 2012, 2013 och 2014.

För att möjliggöra för egen finansiering och integrering i ordinarie verksamhet om ett projekt får ett positivt utfall införs en modell med stegvis egen finansiering. Maximal tid för projektbidrag är tre år.

Ettårigt projekt 50% projektbidrag och 50% egen finansiering

Tvåårigt projekt: År ett - 85% projektbidrag och 15% egen finansiering År två - 50% projektbidrag och 50% egen finansiering

Treårigt projekt: År ett - 85% projektbidrag och 15% egen finansiering År två - 50% projektbidrag och 50% egen finansiering År tre - 40% projektbidrag och 60% egen finansiering

Ansökning och beredning av beslut

Initiativ kan tas av kommunala nämnder och styrelser samt externa aktörer och organisationer tillsammans med kommunala nämnder och bolag. Ansökan ska omfatta gemensamt arbete i minst två nämnder/styrelser. Detta bidrar till att fler har ansvar för frågorna och helhetsperspektivet ökar. Ansökan görs på kommunens mall för projektdirektiv och inkluderar den för detta projekt framtagna bilagan ”Kriterier för bedömning”.

Kommunala nämnder och styrelser uppmanas att i sina satsningar utveckla samverkan med forskning och aktörer inom offentlig, ideell och privat sektor. Detta breddar folkhälsoarbetet.

Ansökningar från Medel för särskilda folkhälsosatsningar görs årligen i november.

- Ansökan lämnas till Samhällsutvecklingskontoret. Ansökan bereds av en tjänstemannagrupp bestående av representanter från Samhällsutvecklingskontoret, Socialförvaltning, Fritidsförvaltning, Arbetsmarknadsförvaltning-samt Barn- och utbildningsförvaltningen. Vid behov kan andra förvaltningar adjungeras för bedömning av projekten. Samhällsutvecklingsstrateg folkhälsa är sammanställande.
- Beslut om projektbidrag fattas av kommunstyrelsens arbetsutskott. Beslut avser hela projekttiden. Respektive nämnd/styrelse fattar beslut om egen finansiering.
- Samhällsutvecklingskontoret ansvarar för administrativ hantering i samband med ansökningar.”¹

Utvärderingsuppdraget

Omfattningen på utvärderingsuppdraget formulerades enligt följande från Luleå kommuns sida;

- Utvärderingen ska omfatta helheten i projektet ”Medel för särskilda folkhälsosatsningar.
- Utvärderingen skall omfatta syfte, mål mm som finns i beslutet för ”Medel för särskilda folkhälsosatsningar”.
- Utvärderingen skall utgå från de utvärderingar och rapporter som finns för de projekt som är klara under 2016.

Det är således utvärderingarna av fyra projekt DIOR, Pyramiden, Tidiga insatser och Sportoteket som alla avslutades under 2016, som tillsammans med annan dokumentation kring projekten och folkhälsosatsningen, som kommer att utgöra källmaterial i utvärderingen av ”Medel för särskilda folkhälsosatsningar”.

---

¹ Ur ”Medel för särskilda folkhälsosatsningar”. Luleå kommun.

Frågeställningar och utvärderingens genomförande

De aspekter som skall belysas i utvärderingen om ”Medel för särskilda folkhälsosatsningar” och som formulerats av Luleå kommun kan sammanfattas i två huvudsakliga frågeställningar som omfattar effektmål och verksamhetsmål:

- Har satsningen haft några positiva effekter på folkhälsan bland ungdomar?
- Har satsningen lett till att nya verksamheter för barn och ungdomar utvecklats till fungerande och varaktiga kommunala verksamheter?

Den föreliggande utvärderingen kommer därför att vara summativ, dvs i vilken mån som de olika projekten var och för sig och tillsammans bidragit till positiva effekter på folkhälsan bland ungdomar samt att nya verksamheter utvecklats till fungerande och varaktiga verksamheter. Av tablan nedan framgår fokus för utvärderingen, och som anknyter till frågeställningar samt kriterier för måluppfyllelse som de framkommer i de utvärderingar som genomförts och annan dokumentation. Alla kriterier i tablan nedan kommer sannolikt inte att kunna hittas i utvärderingarna som denna ”metautvärdering” utgår från, eftersom projekten sinsemellan omfattar tämligen olika verksamheter. Utförligheten i utvärderingarna är dessutom varierande, exempelvis att endast två av projekten redovisar en socioekonomisk beräkning.

Utvärderingsfokus	Kriterier	Data/Material
Mål (<i>måluppfyllelse/effektmål med satsningen</i>) Ökad folkhälsa; positiva effekter bland barn och unga som deltagit i projekten avseende hälsa, sociala aspekter och välbefinnande	Antal som deltagit i projekten, upplevelser/synpunkter från deltagare, anhöriga, personal avseende ”effekter”	Utvärderingar, rapporter, dokumentation kring folkhälsosatsningen
Minskade kommunala kostnader för ohälsa på kort och lång sikt samtidigt som mänskliga vinster görs	Kostnader för projekt, socioekonomisk beräkning	Projektbeskrivningar Utvärderingar
Ökad samverkan mellan olika aktörer	Parter i projektet, grad av engagemang, samverkan upplevelser/synpunkter från deltagare, personal, anhöriga	Projektbeskrivningar Utvärderingar Dokumentation
Integrering i ordinarie verksamhet ifall utvärdering visar positivt utfall	Omfång, förändringar mellan ”projekt” och ”verksamhet”, är det samma verksamhet, vilka delar har tagits med och varför, exempelvis metoder/arbetsätt som visat sig ha positiva effekter Innovativ utveckling – nya eller förändrade arbetsätt	Ansökningshandlingar Projektbeskrivning Utvärdering Verksamhetsbeskrivning/ Planer

Metod (Genomförande/Verksamhetsmål) Satsningarna ska genomföras med ett nämndövergripande perspektiv	Vilka nämnder/förvaltningar har deltagit, gemensamma problemformuleringar/ömsesidig nytta, gemensamma satsningar, grad och typ av samverkan	Utvärderingar Ansökningar Annan dokumentation (ex besluts/mötes-protokoll)
Utgå från hälsofrämjande- och förebyggande arbete samt tidiga insatser för grupper av kommuninvånare	Anknytning till redan befintligt förebyggande arbete, vilka har tagit del av insatser och syfte, vilka insatser/metoder har valts, motiv till val av arbetssätt/insats/metod	Utvärderingar Projektbeskrivning Ansökningar
Bidra till långsiktigt hållbara och mätbara resultat om möjligt bygga på vetenskap och beprövad praxis	Vilka ”mätbara” resultat finns, är de möjliga att följa upp? Finns observerbara resultat som är svåra att mäta, men som kan följas upp? Är metoderna vetenskapligt baserade och/eller på praxis eller på beprövad erfarenheter?	Utvärderingar Projektbeskrivning Dokumentation Ansökningar

Projekten som ingår i denna utvärdering har således utvärderats på olika sätt och sammanfattas i figuren nedan:

Projekt	Utvärderingar	Utvärderare	Kommentar
<i>D.I.O.R</i>	Extern utvärdering 2013 Examensarbete 2013 Socioekonomisk beräkning	Ltu Ltu Projektledare	
<i>Pyramiden</i>	Utvärdering 2016 Socioekonomisk beräkning	Projektledare	Referensgrupp FoUI Norrbottens kommuner
<i>Tidiga insatser/ Föräldrasupporten</i>	Extern utvärdering	Luleå kommun	Referensgrupp FoUI, Norrbottens kommuner
<i>Tidiga insatser/ Välfärdsanalys</i>	Utvärdering 2016	Projektledare	Inspel från Vi6- gruppen och samverkansteam
<i>Sportoteket</i>	Utvärdering 2016 Examensarbete 2015	Projektledare Ltu	

Medel för särskilda folkhälsosatsningar i Luleå kommun

Projekten inom satsningen

Beskrivningen nedan av verksamheter och projekt inom ”Medel för särskilda folkhälsosatsningar i Luleå kommun” utgår från de utvärderingar som gjorts av respektive projekt. Av projekten har, ”D.I.O.R” och ”Pyramiden” och ”Sportoteket”, samt ”Föräldrasupporten” inom ”Tidiga insatser” har utvecklats till att bli ordinarie verksamhet inom Luleå kommun.²

² Uppgift från Luleå Kommun. Av dokumentation av projekten framgår att D.I.O.R och Pyramiden integrerats till ordinarie verksamhet.

D.I.O.R

D.I.O.R, står för ”Delaktighet och inflytande i det offentliga rummet” och är en verksamhet som bedrevs som ett projekt under 2012 och 2013 och som sedan blev en ordinarie verksamhet från och med 2014. Verksamheten riktar sig till alla ungdomar, 13-19 år i Luleå kommun. Enligt projektplanen är verksamheten ”generell men når särskilt till de unga som vill/uppmuntras att utveckla sin kreativitet, delaktighet och skapandelust där ofta vuxnas värderingar och utformning präglar dagens offentliga miljö”.

Verksamheten anknyter till uppsatta folkhälsomål i kommunen; delaktighet och inflytande i samhället, barns och ungas uppväxtvillkor, miljöer och produkter (en attraktiv och säker fysisk omgivning) fysisk aktivitet (inbjudande miljöer för spontana och organiserade besök). Syftet anges vara:

”Genom att aktivt involvera unga i utformning och utsmyckning av det offentliga rummet skapar vi känsla av personlig utveckling, tillhörighet, stolthet och nytänkande. En attraktiv miljö bidrar även till minskad skadegörelse och klotter.”

D.I.O.R bygger på samverkan mellan olika verksamhetssektorer i Luleå kommun. Projektägare är Fritidsförvaltningen, som via en styrgrupp driver projektet. Styrgruppen består av enhetschef för ”Ung i Luleå”, en projektledare och en projektmedarbetare. Uppdragsgivare är Fritidsförvaltningen, Tekniska förvaltningen och Luleå lokaltrafik. Samverkan har också skett med Arbetsmarknadsförvaltning och skolor. Kortfattat kan projektets verksamhet beskrivas bestå i att ungdomar får möjlighet att genomföra olika konstnärliga projekt, dels att utsmycka olika offentliga miljöer, exempelvis gångtunnlar, busskurer, snöskulpturer, men också olika former av ”performance” som inkluderar ljud och ljus, exempelvis vid Luleå Ljusfestival och en rad olika projekt har genomförts. Gemensamt för projekten och för D.I.O.R som helhet är att det är ungdomarna som skall komma med idéer på projekt, planera, utforma, presentera och söka stöd hos uppdragsgivare samt förverkliga projekten, exempelvis att måla en busskur eller utsmycka en gångtunnel. Projektledarnas roll är framförallt av vara ett stöd och ge vägledning till ungdomarna i denna process genom att utgå från metoden ”Den lyssnade dialogen”.

Det konkreta arbetet med D.I.O.R följer två huvudsakliga verksamheter, dels en feriejobsverksamhet och dels en verksamhet mellan feriejobsperioder. Feriejobsverksamheten sker i samverkan med Arbetsmarknadsförvaltning och innebär att ungdomar kan arbeta med ”konstprojekt” som ett kommunalt sommarjobb för ungdomar under en treveckorsperiod. Verksamheten mellan feriejobsperioderna har till stor del utgått från fritidsgårdar där ungdomar informerats om D.I.O.R, en del verksamhet har också genomförts med fritidsgården som utgångspunkt och där ungdomarna fått möjlighet att jobba i projekt på sin fritid. Omkring 50 ungdomar deltar regelbundet i denna verksamhet och har bl. a jobbat med projekt till snöskulpturfestival och Luleå Ljusfestival. Åtskilligt fler ungdomar har deltagit tillfälligt i D.I.O.R i samband med verksamheter på fritidsgårdar.

Ungdomarna som deltagit och deltar i D.I.O.R kan beskrivas som en heterogen grupp där man kommer från olika stadsdelar, har olika etnisk bakgrund, relativt jämnt fördelade mellan

pojkar och flickor, variation i ålder (högstadium och gymnasium) går olika utbildningsprogram på gymnasium, samt har olika erfarenheter av konstnärlig verksamhet från i stort sett obefintlig till tämligen avancerade med avseende på tekniker, material och utförande. Gemensamt för ungdomarna är att de har ett skapande och/eller konstnärligt intresse och vill göra något annat eller utöver de verksamheter som generellt står ungdomar till buds, exempelvis idrott och ”traditionell” fritidsgårdsverksamhet. Även ungdomar med olika funktionsnedsättningar har deltagit i projekt inom D.I.O.R. De vanligaste sätten som ungdomarna kommer i kontakt med projektet och ledarna för det, är via de fritidsgårdar där man varit verksam med D.I.O.R, information på skolor, via kamrater och slutligen via den facebookside/grupp som finns för D.I.O.R, varefter man kan delta i något projekt.

Pyramiden

Pyramiden föregicks av en nedläggning av de tidigare ”tillrättalagda lärmiljöerna” i grundskolan vilket innebar att antalet ungdomar som registrerades i det kommunala uppföljningsansvaret direkt efter årskurs nio ökade. Någon uppföljning av nedläggningens effekter gjordes aldrig och därför går det inte heller att fastställa ett säkert orsakssammanhang. Med utgångspunkt i ovanstående fick samordnaren för individuella programmet 2011 ett uppdrag av rektor för introduktionsprogrammet att utforma ett förslag till en verksamhet inom det blivande introduktionsprogrammet individuellt alternativ för elever som i grundskolan hade haft en omfattande frånvaro, med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och som stora anpassningar gjorts för. Tillsammans med arbetsmarknadsförvaltningen och socialförvaltningen ansökte barn- och utbildningsförvaltningen om projektmedel ur kommunens medel för folkhälsosatsningar som beviljades i maj 2012. Målgruppen bestod dels av ungdomar med sociala/psykosociala svårigheter; de som av sociala skäl har ett eller flera skolmisslyckanden bakom sig, bristande tillit till vuxna och till skolan, med eller med risk att utveckla psykisk ohälsa och ungdomar som riskerar att hamna i ett utanförskap som på sikt kan bli förödande för den unge och mycket kostsamma och resurskrävande för samhället. I målgruppen ingick också ungdomar med funktionsnedsättningar; ungdomar med neuropsykiatriska eller andra funktionsnedsättningar som kraftigt begränsar deras möjlighet att studera på ett nationellt program eller ett annat introduktionsprogram, för vilka stora anpassningar gjorts i grundskolan, som haft anpassad studiegång eller varit placerade i tillrättalagda lärmiljöer och ungdomar som vistats på institution och därför haft en begränsad skolgång, ungdomar med mycket hög frånvaro och ungdomar som trots stora insatser från skolan, haft mycket hög frånvaro från grund- eller gymnasieskola. I projektorganisation ingick en styrgrupp med ansvarig rektor, sektionschefen för barn- och ungdomssektionen och chefen/verksamhetsansvariga för arbetsmarknadsenheten. Rektor hade också ansvar för verksamheten där den övriga personalen bestod av en arbetsterapeut, elevassistent, fritidspedagog, tre lärartjänster, specialpedagog samtliga på heltid, samt Skolsköterska och SYV på halvtid. Utöver dessa fanns också en socionom och arbetsmarknadskonsulent på heltid i verksamheten.

Pyramidens verksamhetside och målsättning formulerades som ett uppdrag att i samverkan mellan barn- och utbildningsförvaltningen, arbetsmarknadsförvaltningen och socialförvaltningen motverka att unga hamnar i långvarigt utanförskap. Målgruppen utgörs av ungdomar i gymnasieålder, i första hand upp till 18 år, som med hjälp av vägledning och coachning

behöver skapa och formulera sina mål och vägarna dit. Resultat förväntades i inom tre huvudområden med utgångspunkt i varje elevs behov och förutsättningar:

”Vägar vidare

För en del av Pyramidens elever är målet fortsatt utbildning, antingen på ett introduktionsprogram eller nationellt program i gymnasieskolan eller i andra former, till exempel inom vuxenutbildningen eller på folkhögskola. För en del elever är målet i stället en anställning och då i första hand i form av en lönebidragsanställning, trygghetsanställning eller liknande. För ytterligare en del är målet annan daglig sysselsättning, till exempel i form av insatser enligt LSS. Projektet Arena Ungdom är en viktig samarbetspartner, eftersom många elever kommer att kunna beredas fortsatt sysselsättning inom ramarna för Arena Ungdom.

Tillit och trygghet

Eleverna ska uppleva att de blir bemötta utifrån vilka de är och deras olika förutsättningar. Eftersom de skrivs in i skolan, görs en planering för var och en. Det kan vara en mer eller mindre traditionell studieplan, men också en överenskommelse av annat slag, till exempel att träffas för en serie samtal eller att delta i aktiviteter som ordnas av Pyramiden.

Bemästra hinder

Pyramiden ska hjälpa eleverna att övervinna de hinder som finns för fortsatt utbildning eller annan verksamhet som till exempel praktik, arbete eller annan sysselsättning.

En målsättning i **mätbara** värden formulerades också och enligt den förväntades, 50% av eleverna fortsätta med studier i andra former; på ett annat introduktionsprogram, på ett nationellt program, i folkhögskola eller vuxenutbildningens ”Ungdomssatsning”.

- 30% av eleverna få en anställning eller daglig sysselsättning enligt LSS.
- 20% av eleverna stanna kvar i Pyramiden i ytterligare ett år.”³

Projektet avslutades 2015 och har implementerats till ordinarie verksamhet i IM Örnen under 2016 med delvis andra resurser och personalsammansättning.

Tidiga insatser i samverkan; ”Kartläggning av barn och ungas situation i Luleå” och ”Föräldrasupporten”

Av utvärderingen av projektet framgår att medel för projektet söktes i slutet 2012, med utgångspunkt i programmet ”Alla jämlika”. Socialnämnd ansökte tillsammans med Barn och utbildningsnämnd om särskilda folkhälsomedel till projektet ”Tidiga insatser i samverkan”. Projektet bestod av två delar, dels av den s.k. ”välfärdsanalysen”, som ”handlade om att utveckla en systematik i att följa barn och ungas utveckling i kommunen, och identifiera behov av nya tidiga insatser”⁴. Välfärdsanalysen fick senare ett nytt namn för att inte förväxlas med andra verksamheter i Luleå kommun där det nya namnet är ”Kartläggning av barn och ungas situation i Luleå 2016.”Den andra delen av projektet är ”Föräldrasupporten” som är en

---

³ Pyramiden. Ett projekt i samarbete mellan gymnasieskolan, arbetsmarknadsförvaltningen och socialförvaltningen i Luleå kommun. Projektrapport 2016.

⁴ Ur utvärderingen ”Kartläggning och analys av barn och ungas situation i Luleå 2016 samt förslag på tidiga insatser”. Luleå kommun 2016.

form av öppen verksamhet med erbjudande om råd och stöd till föräldrar med barn som utmanar.⁵

Utgångspunkten för ”Kartläggning av barn och ungas situation i Luleå 2016” var att *”utifrån tillgänglig statistik, uppföljningar, utvärderingar samt erfarenheter analysera resultat som behöver förbättras, utifrån analyser kartlägga grupper av individer som är i behov av främjande, förebyggande eller tidiga insatser, identifiera och beskriva tänkbara insatser, planera genomförandet och ta fram underlag för beslut”*.⁶ Arbetet med denna kartläggning skulle göras av ett sk ”samverkansteam” som skulle bestå av olika kompetenser från skola och socialtjänst. Under projektets gång ändrades detta från en ledningsgrupp med representanter från Barn- och utbildningsförvaltningen och Socialförvaltningen till att fler förvaltningar inkluderades i arbetet och som också kom att ingå i en gemensam styrgrupp till vilken Kulturförvaltningen, Fritidsförvaltningen, Arbetsmarknadsförvaltningen samt Samhällsutvecklingskontoret inkluderades och bildade en ”gemensam styrgrupp i syfte att genomföra programmet Alla jämlika. Det innebar att Vi6 bildades, en förvaltningsövergripande samverkansorganisation med fokus på tidiga insatser för barn och unga”.⁷ Styrgruppen för Vi6 (förvaltningscheferna för nämnda förvaltningar) tog därmed över ansvaret (ledning och styrning) för ”Kartläggning av barn och ungas situation i Luleå 2016”, medan samverkansteamet fick en annan roll och bemannades med tjänstepersoner.

Kartlägningsarbetet omfattade dels en deskriptiv statistisk analys med data inhämtade från enkätundersökningar utförda av Myndigheten för ungdoms och civilsamhällsfrågor (LUPP) och Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning (CAN) drogvaneundersökningar, skolsköterskornas hälsosamtal, statistik från Luleå kommuns välfärdsredovisning samt från en rapport om barnfattigdomen i Luleå. Man gjorde också två studier med insamlande av nytt empiriskt material, dels en aktstudie av 20 placeringsärenden som var aktuella 2013 på Barn och unga-sektionen samt en ärendestudie, (sex djupintervjuer med elever) inom barn och utbildningsförvaltningen. Utöver detta arbete genomfördes också en workshop med ett 100-tal deltagare som representerade olika aktörer (tex skola, polis, fritidsgårdar, socialtjänst, föreningar mm) verksamma i olika stadsdelar där den ”statistiska bilden” av barn och ungdomars situation diskuterades. Sammantaget menar man att nått projektets huvudsakliga syfte att utveckla en systematik i att följa barn och ungas utveckling i kommunen och att identifiera behov av tidiga insatser.

Den andra delen av projektet **”FöräldraSupporten”** blev kvar under ledningsgruppen från barn- och utbildningsförvaltningen och socialförvaltningen. FöräldraSupporten är ett projekt som startade i september 2014 och riktar sig till föräldrar med barn mellan 6 till 13 år som har barn som på olika sätt utmanar dem i deras föräldraskap. Syftet med projektet är att *”stärka föräldraskap och positiv skolgång, två skyddsfaktorer som är väsentligt avgörande för barns framtida utveckling. Mottagningen ska samverka med andra berörda aktörer, men enbart med föräldrars medgivande. Vid anmälningsplikt enl 14:1 Socialtjänstlagen gäller inte huvudregeln om föräldrars medgivande. Mottagningen ska utgå från beprövade, och så långt det är möjligt evidenssäkrade metoder, riktad till selektiv nivå”*.⁸

Verksamheten riktar således in sig mot föräldrar som har behov av stöd i sin föräldraroll genom att de har barn som utmanar. Barn som utmanar beskriver man enligt följande;

---

⁵ Den delen är utvärderad i ”Utvärdering av FöräldraSupporten i Luleå”. Luleå kommun 2016

⁶ Ibid

⁷ Ibid

⁸ ”Utvärdering av FöräldraSupporten i Luleå”. Luleå kommun 2016

”Dessa barn identifieras på sitt beteende; det kan handla om att barnets humör är svårt att hantera för föräldrarna eller att skolsituationen påverkas negativt p.g.a barnets utagerande. Barn som utmanar kan också visa tydliga tecken på begynnande normöverskridanden som snatteri, skadegörelse, trakasseri eller våld.

FöräldraSupporten vänder sig till föräldrar med barn och unga som har en begynnande problematik som utgör tidiga och klara indikationer på en ogynnsam utveckling om inget görs. Riskfaktorer som särskilt ska uppmärksammas och sammanvägas mot skyddsfaktorer är: bristande föräldrastöd, skolmisslyckande, tidigt normöverskridande i form av trots, snatterier eller tidig tobaks- eller alkohol debut.”⁹

Det finns en styrgrupp knuten till projektet och i den har sektionschef för socialförvaltningen och två verksamhetschefer för barn – och utbildningsförvaltningen ingått och ansvarat för planering, kontroll och styrning samt att verksamheten drivs enligt uppdragsgivarens intentioner och målsättning. På ”FöräldraSupporten” arbetar tre socionomer. En heltidsanställd, en halvtidsanställd som på den andra halvan arbetar som skolkurator och den tredje personen arbetar halvtid på FöräldraSupporten och halvtid med annat uppdrag åt socialförvaltningen. Uppdragsgivaren och projektägare är socialförvaltningens och barn - och utbildningsförvaltningens ledningsgrupp.¹⁰

FöräldraSupporten träffar föräldrarna i sin lokal eller har kontakt via telefon eller mail. Enligt projektplan skall verksamheten ska erbjuda korta insatser i form av råd och stöd i olika former; via telefon, webb, enskilda möten eller i grupp. De flesta besöker FöräldraSupporten mellan 3 – 7 gånger. Inga journaler förs och det är gratis att komma dit.

Sportoteket

Luleå kommun, fritidsförvaltningen och arbetsmarknadsförvaltningen sökte tillsammans med Norrbottens Idrottsförbund medel under 2014 för särskilda folkhälsosatsningar och fick ekonomiskt stöd för att driva projektet ”Sportoteket” i två år med målsättningen att detta ska bli permanent verksamhet i Luleå. Det övergripande ansvaret för projektet ligger hos fritidsförvaltningen. Tanken med ”Sportoteket” är att stimulera barn och ungdomar till mer fysisk aktivitet genom att pröva på olika sporter. För att kunna göra detta behöver man olika former av sportutrustning som ofta är tämligen kostsam och tillsammans med deltagaravgifter därmed riskerar att stänga ute barn och ungdomar från idrotten som kommer från hem med knappa ekonomiska resurser. Sportoteket skall kostnadsfritt låna ut utrustning till barn och ungdomar och därmed bidra till att göra idrotts och motionsverksamhet mer tillgänglig, även för ekonomiskt utsatta barn och ungdomar. Den utrustning som skall lånas ut är har samlats in inom projektet och är oftast begagnad men hel och fungerande. Målsättningarna med verksamheten är *”bättre fysisk och psykisk hälsa genom ökad fysisk aktivitet, minskat utanförskap, ökad känsla av tillhörighet och social trygghet, förbättrade uppväxtvillkor för barn och ungdomar”*.¹¹ Ytterligare en målsättning anknyter till hållbarhetsmål och handlar

---

⁹ Ibid

¹⁰ Ibid

¹¹ Projektrapport Sportoteket. Luleå Kommun 2016.

om att "Idrottsutrustningen återanvänds till dess hela livslängden är nyttjad – vilket är bra både för människa och miljö." ¹²

Verksamheten startade under hösten 2014 och har en styrgrupp och projektgrupp, samt projektledare. Av utvärderingen är det emellertid svårt att få inblick i vilka verksamheter/aktörer, som ingår i nämnda grupper. Den projektorganisation som presenteras relaterar inte till styrgrupp eller projektgrupp utan till "Teamet" som består av handledare och anställda vid AMF, samt till del lokala "Sportoteket" i Råneå, Bergnäset, Notviken och Hertsön, och till funktioner som projektledare, administration och marknadsföring.

Den verksamhet som har bedrivits handlade inledningsvis om insamling av utrustning vilket inneburit ett omfattande arbete med att skapa en "infrastruktur" för detta genom att informera om "Sportoteket", utveckla nätverk och samverka med idrottsföreningar, frivilliga organisationer, företag och utplacering av insamlingsstationer. Utlåning av utrustning startade i januari 2015 och i dagsläget är tre sportotek igång och ett fjärde är planerat att starta. Ett omfattande arbete har också lagts ned på att synliggöra verksamheten genom sociala medier, media, i skolor och i samband med olika events. Sportotekens geografiska placering utgår från att det är i dessa områden som behoven av att låna utrustning är störst. Själva utlåningsproceduren går till enligt följande: Du besöker närmaste Sportotek, berättar om dina önskemål, provar storlek, längd, lämnar namn och kontaktuppgifter, återlämnar inom en månad alt. lånar om. Den personal som hanterar utrustning och håller den i skick, samt bemannar sportoteken kommer från AMF (här framgår inte om det är personal som är anställda vid AMF eller andra som hänvisats från AMF till sportoteken).

Resultat

Måluppfyllelsen - Mål och metod i projekten

I ett första steg analyseras måluppfyllelsen för respektive projekt. Måluppfyllelsen för projekten vägs sedan samman för att bedöma måluppfyllelsen för helheten i satsningen "Medel för särskilda folkhälsosatsningar i Luleå kommun". Måluppfyllelsen har delats in i två aspekter, dels verksamhetsmål (**Metod**), dvs har man åstadkommit en verksamhet som har en hållbar struktur och som kan övergå till en ordinarie verksamhet. Den andra aspekten är vilka effekter (**Mål**) som projektet haft, dvs har det varit till gagn för att stärka folkhälsan i olika avseenden bland barn och ungdomar.

Effekt och verksamhetsmål i D.I.O.R

När det gäller **D.I.O.R** så blev projektet en ordinarie verksamhet 2014. Verksamheten ligger under fritidsförvaltningen som har det övergripande ansvaret. Verksamhetens ledning består av enhetschef för "Ung i Luleå", en projektledare och en projektmedarbetare. Betraktar man målen eller vilka effekter som verksamheten haft så framgår av det utvärderingarna verksamheten har haft en stärkande effekt på de ungdomar som deltagit. De upplever att de

---

¹² Ibid

kan påverka och vara delaktiga i olika beslutsprocesser, exempelvis att arbeta fram och presentera ett förslag på utsmyckning och presentera det för den berörda kommunala nämnden. Generellt så var ungdomarna mycket nöjda med hur man arbetade inom projektet och med vad man åstadkommit avseende att ”försköna” den offentliga miljön i Luleå. Ur ett folkhälsoperspektiv kan projektet beskrivas som att stärka enskilda ungdomars känsla av delaktighet och tillit till andra människor och ett demokratiskt system genom upplevelsen av att få påverka och bli hörd av vuxenvärlden. Antalet ungdomar som D.I.O.R mött är över 9000 via kommunens fritidsgårdar och antalet ungdomar som deltagit i något projekt inom verksamheten mer än en gång är drygt 50 ungdomar.

Den ekonomiska effekten av projektet i ett kortsiktigt perspektiv skattas dels genom ett försök att räkna på hur ett projekt, exempelvis utsmyckning av en gångtunnel kan minska kommunens kostnader för sanering av klotter. Besparingen för en gångtunnel är drygt 50 000 kr. I ett långsiktigt perspektiv använder man sig av en socioekonomisk beräkningsmodell¹³ som visar att om ett barn blir hjälpt av D.I.O.R så att det inte hamnar i utanförskap skulle kostnaderna för hela projektet ha tjänats in på 7 år. Utgångspunkterna för dessa beräkningar kan diskuteras i termer av rimlighet och tillförlitlighet, (tex att det inte finns någon referensgrupp att jämföra med) men utfallet väcker dock en vanlig fråga om man skall betrakta denna typ av satsningar som en investering eller utgift.

Om man ser till verksamhetsmålen (**Metod**) så samverkar man med andra kommunala verksamheter som Tekniska förvaltningen och Luleå lokaltrafik (kommunalt bolag). Samverkan har också skett med arbetsmarknadsförvaltning och skolor som är uppdragsgivare (utsmykningsprojekt) till verksamheten. Nämnda uppdragsgivares verksamheter har också berikats genom olika utsmykningsprojekt som genomförts av D.I.O.R. Av utvärderingen framgår också planer på att utveckla nätverk och bredda samverkan ytterligare med exempelvis kulturförvaltning men också med andra näraliggande verksamheter riktade till ungdomar utanför den kommunala förvaltningen. Man avser att fortsätta med lite äldre ungdomar (15-19 år) och komma in mer i skolan för att informera och nå ungdomar som inte besöker fritidsgårdar, och att försöka skapa en fast punkt, en neutral mötesplats för verksamheten där man driva en kreativ verkstad. Sammanfattningsvis så möter verksamheten upp behov hos ungdomar med ett konst/bild/design intresse och som kanske inte skulle ha sökt sig till andra fritidsaktiviteter. Verksamheten har engagerat en mångfald av ungdomar med avseende på ålder, kön, bostadsområde, social bakgrund men också ungdomar som samtidigt har andra intressen tex aktiva i idrottsföreningar. Ur ett verksamhetsperspektiv framgår att satsningarna inom verksamheten har gjorts med ett nämndövergripande perspektiv. När det gäller metoder för hur man arbetat i projektet har den ”*Den lyssnade dialogen*” fungerat i arbetet med att dels etablera en kreativ arbetsprocess bland ungdomarna, och dels fungerat i syfte att få ungdomarna delaktiga och uppleva inflytande både i den egna arbetsgruppen men också i den offentliga miljön och i ett vidare sammanhang delaktig i samhället.

---

¹³ Ingvar Nilsson om socioekonomiskberäkning, Idéer för livet 2013, Luleå

Effekt och verksamhetsmål i Pyramiden

Även **Pyramiden** har gått över till att bli en ordinarie verksamhet vilket skedde under 2016. När det gäller effektmålen så lyfter utvärderingen fram att en stor andel, drygt 50 % av de 74 eleverna, 33 flickor och 41 pojkar, (30 som flest inskrivna samtidigt) efter sin tid i Pyramiden ”fortsatte till annan meningsfull och verksamhet och, inte minst, kunde bryta vad som kunnat vara början på ett långvarigt utanförskap.”¹⁴ Exempel på sådana verksamheter är övergång till ett nationellt gymnasieprogram, aktiviteter i arbetsmarknadsförvaltningens regi, verksamhet i ungdomens hus. Den varierade problembilden (tex AST, annan NPF, Psykisk ohälsa, Skolfrånvaro) hos eleverna innebar att ”framgång” för Pyramiden måste utgå från den enskilda elevens förutsättningar och hur denne utvecklats under sin tid i verksamheten och hur de gått vidare efter att ha skrivit ut från verksamheten. Pyramiden har utan tvekan stärkt de ungdomar som varit inskrivna i verksamheten kanske framförallt i den målsättning som uttrycks som mänskliga vinster i projektbeskrivningen av ”Medel för särskilda folkhälsosatsningar” men också i att bryta en social marginalisering som kan utmyнна i ett socialt utanförskap.

Den genomtänkta socioekonomiska beräkningen¹⁵ som gjorts bygger på ett antagande 10 % av ungdomarna hade klarat sig bra utan Pyramiden medan övriga ungdomar hade fått olika problem som perioder av arbetslöshet, sjukskrivning, psykisk ohälsa, alkohol och drogmisbruk.¹⁶ Beräkningen visar att Pyramiden inom en tidsperiod på 10 år skulle ge en god samhällsekonomisk vinst.

Pyramidens verksamhetsmål, innehåller flera verksamheter som bygger på samverkande insatser av personal¹⁷ med olika kompetenser kring varje elev. *Undervisning*, som anpassades till olika elevers förutsättningar och behov med avseende på målsättning, innehåll och studiemiljö. *Praktik* som på samma sätt som undervisningen var individanpassad och fyllde behovet av yrkes och studievägledning men också för att vara en kontrast till studierna för att eleverna skulle bibehålla eller öka studiemotivationen. *Psykosocialt stöd*, till eleverna i vardagen, täta kontakter med vårdnadshavarna och att upprätthålla men också etablera kontakt och samarbete med andra myndigheter, kognitiv beteendeträning och samtalsstöd. *Nyckelmetoden* som är en beprövad metod som bygger på samverkan mellan olika professioner och innebär samtidiga psykosociala och pedagogiska insatser. *Andra motiverande insatser bestod i* att eleverna fick möjlighet inom ramen för sin skolgång att

---

¹⁴ Pyramiden. Ett projekt i samarbete mellan gymnasieskolan, arbetsmarknadsförvaltningen och socialförvaltningen i Luleå kommun. Projekt rapport 2016.

¹⁵ Utgångspunkt i Nilsson, I & Wadesjös arbeten

¹⁶ Se Pyramiden. Ett projekt i samarbete mellan gymnasieskolan, arbetsmarknadsförvaltningen och socialförvaltningen i Luleå kommun. Projekt rapport 2016 för detaljerade antaganden kring modellen.

¹⁷ Ibid. Personalen som arbetade i Pyramiden bestod av; Arbetsmarknadskonsulter, Arbetsterapeut, Elevassistent, Fritidspedagog, Lärare, Projektledare, Rektorer, Skolsköterskor, Socionomer, Specialpedagoger, Studie- och yrkesvägledare

sysselsätta sig med något de tyckte om och upplevde sig duktiga på. Det var också ett viktigt verktyg för att fördjupa relationerna mellan elever och personal. *Studie- och yrkesvägledning* som men många av eleverna behövde och kunde erbjudas vägledning i en vidare bemärkelse än enbart i utbildningsfrågor. *Skolhälsovård*; som utöver hälsosamtal, kunde arbeta hälsofrämjande, bland annat genom att träna med elever eller följa dem på promenader. Denna resurs minskade dock under projektets senare del. Ungefär 13-14 personer arbetade samtidigt i projektet, sammantaget arbetade 18 personer i projektet. Projektet samverkade på individnivå med en rad andra instanser och myndigheter som barn- och ungdomspsykiatri, barnhabiliteringen, LSS-handläggarna, arbetsförmedlingen, Arena Ungdom och socialtjänstens öppenvård.

Pyramiden är en förhållandevis komplex verksamhet sett till antal funktioner och personer som skulle arbeta gemensamt vilket i sin tur krävde en noggrann planering. I ”Verksamhetsplanen för Pyramiden” framgår att projektet som helhet samt varje enskild profession hade ett planeringsdokument där verksamheten strukturerades. Under rubrikerna: *Uppdrag, Mål/Resultat, Aktivitet/genomförande, Uppföljning/utvärdering* beskrevs hur och med vilka uppgifter projektet som helhet och de enskilda professionerna skulle arbeta och samverka. På liknande sätt hade man format en mötesstruktur för de arbetsmöten man genomförde inom verksamheten under följande rubriker: *Typ (av möte), Syfte och genomförande, När, Deltagare*. Av utvärderingen framgår också att organisationen delvis förändrades under projektets gång till att man bedömer sig ha hittat en god struktur med avseende på aktörer och som man bedömer fungera tillfredställanden.

Effekt och verksamhetsmål i Tidiga insatser/Kartläggning av barn och ungas situation i Luleå 2016

När det gäller effektmålen i ”Kartläggning av barn och ungas situation i Luleå 2016” anknyter dessa till i vilken utsträckning som datainsamling och analys av data belyst situationen för barn och ungdomar i ett folkhälsoperspektiv. Ett annat effektmål är kartläggning av befintliga insatser. Analysen av barn och ungas situation skulle leda till förslag på förbättringsåtgärder och planerade insatser samlas i en handlingsplan/strategi. I dokumentet ”Kartläggning och analys av barn och ungas situation i Luleå 2016 samt förslag på tidiga insatser” framgår att verksamheten genom den genomförda ”Aktstudien” fått fram viktiga insikter om att risksignaler på att ett barn behöver hjälp, stöd och insatser kan upptäckas tidigare från skola och socialtjänstens sida. Den statistiska kartläggningen över barn och ungas situation utgår från undersökningar och data som är möjliga att följa över tid (under förutsättning att man fortsättningsvis använder sig av Lupp och CAN-undersökningar) och redovisas utifrån följande teman; Barnen och skolan, Ekonomiskt och social utsatthet, Drogvanor, Socioekonomisk ojämlikhet, Psykisk ohälsa, Bristande delaktighet och inflytande samt Skolfrånvaro. Genom tematiken har man gjort en beskrivning av barn och unga situation i kommunen som helhet och i olika kommundelar samt identifierat förhållanden som behöver insatser. Resultaten har sedan kunnat användas i en workshop med aktörer relevanta för barn

och ungdomsfrågor i olika kommundelar, som utifrån resultaten kunnat komma med förslag på utveckling och förbättringar av insatser för barn och unga. De tre viktigaste områdena för insatser är ojämlika socioekonomiska förutsättningar mellan olika stadsdelar, bristande delaktighet och inflytande för barn och unga, samt behovet av samverkan kring skolnärvaro i tidigt skede.

Verksamhetsmålen handlar om man utvecklat en verksamhet och struktur och arbetssätt för att skapa en resurs för att följa barn och ungas utveckling i kommunen. Även formandet av en organisation för samverkan kring barn och unga ingick i projektet. Av den dokumentation som finns av projektet¹⁸ framgår att man bedömer sig ha utvecklat en god samverkan mellan de ingående förvaltningarna genom den sk Vi6-gruppen och ett förvaltningsövergripande samverkansteam där de senare utfört det praktiska arbetet medan de förstnämnda hade ett strategiskt ansvar. En projektledare ledde arbetet och hade Vi6 gruppen som styrgrupp. Den bild som ges i dokumentationen är att man är på god väg att finna formerna eller en modell för att samverka över verksamhetsområden. Samverkan har stärkts och man har hittat ett forum för att arbeta gemensamt med olika program. Men samtidigt framhålls att olika delar av arbetet behöver utvecklas eller klargöras. En synpunkt är att ”inte haft en renodlad projektledning utan varit en blandning av projekt och linjeorganisation. Projektledaren har inte haft fullt ansvar för ekonomin vilket blivit stelbent och lett till långa beslutsprocesser”. En annan kommentar är ”det finns dock behov av att se över strukturen för arbetet, särskilt avseende samverkansteams uppdrag, vilka som ska vara representanter och hur arbetet ska organiseras” och att ”För att samarbetet ska fortsätta utvecklas behövs ett tydligt uppdrag med tydliga avgränsningar samt mål och tillhörande indikatorer, så att mätningar kan göras gällande resultat och effekter”.

Effekt och verksamhetsmål i Tidiga insatser/FöräldraSupporten

Effektmålen i FöräldraSupporten handlar om i vilken utsträckning som föräldrar och barn upplever sig ha fått hjälp och stöd som lett till förbättringar. För föräldrar i deras föräldraskap och om deras relation till sina barn blivit bättre samt om barnen verkar må bättre. Den problematik det handlar om hos barnen är utåtagerande, svårighet i kontakter med andra, skolsvårigheter, ångslighet med mera. En annan aspekt är att föräldrar innan de sökte sig till FöräldraSupporten upplevde att de fastnat i negativa mönster med mycket konflikter och visste inte hur de ska ta sig ur det – de hade själva prövat med olika lösningar som inte fungerat. Några föräldrar beskeiv en känsla av skam för att de inte klarar av sina problem själva. Totalt har verksamheten tagit emot 127 föräldrar/föräldrapar till 131 barn sedan

---

¹⁸ ”Tillägg till slutrapport ”Tidiga insatser i samverkan, skola och socialtjänst”, ”PROJEKTRAPPORT Tidiga insatser i samverkan, skola – socialtjänst”, ”Kartläggning och analys av barn och ungas situation i Luleå 2016 samt förslag på tidiga insatser”, ”Aktstudie, BUS 20 dyraste 2013”, ”Ärendestudier inom barn och utbildningsförvaltningen”

mottagningen öppnade hösten 2014 fram till sommaren 2016. Andelen pojkar och flickor var ungefär lika stor. Enligt utvärderingen har man nått alla skolområden och största gruppen föräldrar har Föräldrasupporten träffat vid 3-6 tillfällen. Merparten av barnen var mellan 6 – 8 år.

Genom enkäter tilldrygt 90 föräldrar och 10 djupintervjuer framgår att föräldrarna är mycket nöjda med det stöd de fått och de verktyg de fått för att möta sina barn i olika situationer och med olika problematiker. Föräldrarna menar också att situationen är mindre konfliktfylld med sin barn efter att man varit i kontakt med FöräldraSupporten samt att barnen mår och fungerar bättre hemma, i skolan och med kamrater.

Verksamhetsmålen i FöräldraSupporten har en god måluppfyllelse enligt utvärderingen av projektet. Arbetet med FöräldraSupporten har burits två heltidstjänster fördelade på tre personer varav en tjänst är en kombinationstjänst och delas på två halvtider och utgöra kombinationstjänster: 50% Skola + 50% FöräldraSupporten samt 50% Socialtjänsten + 50% FöräldraSupporten. Syftet är att stärka samverkan mellan de nämnda aktörerna.¹⁹ I utvärderingen framgår dock att *”bemanningen har varit mindre än den var planerad i projektunderlagen då verksamheten har haft 50 % mindre personalresurser det senaste året. Det har inneburit att mindre tid lagts på marknadsföring såsom till exempel öppna föreläsningar. Det är viktigt att det finns tillräckligt med resurser både till administration och marknadsföring och – att ta emot föräldrar”*²⁰. Verksamheten har dock nått ut brett genom att använda olika kanaler och har nått föräldrar i ett tidigt skede som emellertid skulle kunna förstärkas ytterligare om samarbetet med skolan stärktes. Verksamheten har nått den avsedda målgruppen med stor träffsäkerhet. Personalen har varit framgångsrik i att vara tydliga med vad de erbjuder och föräldrarna beskriver ett varmt och flexibelt bemötande.²¹

Metoder som har tillämpats inom FöräldraSupporten bygger också på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I projektet refererar man också till studier där metoden använts med gott resultat. Metoden ifråga, CPS bygger på att tydliggöra att barn som får utbrott har kognitiva brister i förmågan till flexibilitet och hantering av frustration. Metoden ger konkret hjälp till föräldrar om hur de kan bemöta barnet i situationer som kan framkalla utbrott. Centralt är att föräldrar visar förståelse för barnets kognitiva brister och strävar efter problemlösning i samförstånd med barnet. Den nedsatta förmågan hos barnet kan orsakas av diagnostiserade neuropsykiatriska svårigheter, men även en försenad utveckling.²² I dokumentationen av FöräldraSupporten framgår också utvecklingsområden för verksamheten bl a genom att försöka nå föräldrar med utländsk bakgrund och föräldrar med egna funktionsnedsättningar, grupper som man inte nått under projektiden.²³ I samma

---

¹⁹ Projektbeskrivning ”Tidiga insatser i samverkan, skola – socialtjänst”

²⁰ ”Utvärdering av FöräldraSupporten i Luleå”. Luleå kommun 2016

²¹ Ibid

²² Collaborative Problem Solving; CPS, eller på svenska: Problemlösning i samförstånd; PIS

²³ Tillägg till slutrapport ”Tidiga insatser i samverkan, skola och socialtjänst”

dokument framgår att FöräldraSupporten kommer föreslås eller är på väg att implementeras till en ordinarie verksamhet.²⁴ Sammanfattningsvis är Föräldrasupporten en verksamhet som uppfyller de mål som satts i projektbeskrivningen enligt den genomföra utvärderingen.²⁵

Effekt och verksamhetsmål i Sportoteket

Effektmålen i avseende Sportoteket handlar om i vilken utsträckning man har nått ut till ungdomar generellt och påverkat dem att pröva på eller mer regelbundet börjat utöva olika sporter, särskilt bland ungdomar som kommer från en ekonomiskt utsatt bakgrund. ”Under det första året som utlåningsverksamheten var igång hade Sportoteket, Luleå 5437 utlån varav 52% tjejer, 48% killar lånade, ca 2500 artiklar registrerade. Under projektets sista halvår (1 feb 2016-1 aug 2016) hade Sportoteket, Luleå 7320 utlån varav 51 % tjejer, 49% killar lånade, ca 3500 artiklar registrerade. Totalt under projekttiden 12 757 utlån, varav 9752 av dessa var korttidsutlån”.²⁶ Man beskriver också att svinnet av utlånade artiklar som i stort sett obefintligt. Sportoteket har således nått ut med sin verksamhet till medborgare i Luleå. I utvärderingen framgår dock inte i vilken utsträckning som utlåningen omfattar barn och unga eller andra kategorier i befolkningen. Här kanske den i utvärderingen föreslagna digitaliseringen av utlåningssystemet skulle kunna utvecklas till att också vara ett analysverktyg för att kartlägga utlåningen i syfte att bedöma i vilken utsträckning man når olika målgrupper. Sportoteket är också utvärderats i ett examensarbete vid Ltu²⁷ i vilken man konstaterar att verksamheten har bidragit till att den ökar fysisk aktivitet och gemenskap genom att en idrott prövas och personen kommer in i nya gemenskaper. Verksamheten utjämnar skillnader genom att den minskar ekonomiska hinder för barn att idrotta. Den utgör en resurs som idrottsföreningar och skolor kan vända sig till för att låna utrustning man inte har råd med. Sportotekets verksamhet bidrar också till att förändrar inställning hos föreningar och andra idrottsverksamheter genom att den väcker frågor om deltagaravgifter, krav på barn och föräldrar att bidra till en verksamhets ekonomi genom att exempelvis sälja saker. Verksamheten har också bidragit till att uppnå hållbarhetsmål genom att den utlånade utrustningen repareras och återanvänds så lång tid som möjligt.

När det gäller verksamhetsmål relaterade till Sportoteket och den särskilda folkhälsosatsningen så framgår av dokumentationen att det funnits en samverkan och nämndsövergripande perspektiv mellan projektägarna (Fritidsförvaltningen,

---

²⁴ Ibid

²⁵ ²⁵ ”Utvärdering av FöräldraSupporten i Luleå”. Luleå kommun 2016.

²⁶ Projektrapport Sportoteket

²⁷ Ryngmark, Savolainen & Svedjeholm, Sportoteket – En liten bit i rätt riktning, Luleå Tekniska Universitet 2016

Arbetsmarknadsförvaltning och Norrbottens Idrottsförbund). Sportoteket har också samverkat med andra aktörer, exempelvis skola, kommunala bolag, idrottsföreningar och frivilligorganisationer för att nå ut och att genomföra med sin verksamhet. Tre sportotek har öppnat under projekttiden och ett fjärde är under uppstart. I dokumentationen av hur verksamheten är organiserad skulle det vara önskvärt att det mer systematiskt redovisades vilka olika funktioner som finns representerade i den organisation som presenteras, exempelvis vilka aktörer fanns i styrgruppen respektive projektgrupp samt vilka uppgifter och ansvar de hade i förhållande till varandra. Mycket av arbetet med Sportotekets verksamhet framstår enligt dokumentationen att vila på en engagerad projektledares insatser och mindre på en organisation där olika funktioner har avgränsade uppgifter och ett gemensamt ansvar för helheten i verksamheten. Detta intryck får också ett visst stöd från projektbeskrivningen där personalavgångar/personalbrist i "Teamet" har inneburit att projektledaren också fått göra insatser med att sköta om utrustning och utlåning. Man identifierar också framtida utmaningar inom verksamheten där rekrytering av personal är en. Andra utmaningar är implementering med fler aktörer, digitalisering av utlåningssystem, nya samarbeten angående insamling av utrustning och uppstart av ett fjärde Sportotek.

Slutsatser och diskussion

Om man summerar de ingående projekten i "Medel för särskilda folkhälsosatsningar i Luleå kommun" så kan några slutsatser dras kring projekten. När det gäller *D.I.O.R* var den slutsats som drogs i utvärderingar och examensarbeten om *D.I.O.R* att projektet hade en god måluppfyllelse utifrån angivna målsättningar som också relaterade väl till de målsättningar som formulerats inom satsningen "Medel för särskilda folkhälsosatsningar i Luleå kommun". Även i denna utvärdering bedöms *D.I.O.R* ha en god måluppfyllelse avseende effekter och verksamhet relaterat till den särskilda folkhälsosatsningen.

Den slutsats som kan dras om *Pyramiden* i förhållande till de verksamhets och effektmål som formulerats i "Medel för särskilda folkhälsosatsningar i Luleå kommun" är att projektet/verksamheten har en god måluppfyllelse när det gäller effekter, dvs att både elever och samhälle stärkts av *Pyramiden*. När det gäller verksamhetsmålen kännetecknas *Pyramiden* av en nämnds och verksamhetsöverskridande samverkan som är väl planerad, organiserad och strukturerad och uppfyller därför väl de verksamhetsmål som finns formulerade i "Medel för särskilda folkhälsosatsningar i Luleå kommun".

I projektet "Tidiga insatser i samverkan" och delen "*Kartläggning av barn och ungas situation i Luleå 2016*" finns en god måluppfyllelse vad gäller effektmålen vilket innebär att man gjort värdefulla undersökningar och analyser över barn och ungas situation i Luleå och identifierat angelägna utvecklingsområden. Detta ligger också i linje med intentionerna i "Medel för särskilda folkhälsosatsningar i Luleå kommun". När det gäller verksamhetsmålen har man utvecklat former och innehåll för samverkan men det återstår ett utvecklingsarbete

med att tydliggöra funktioner och ansvar i det gemensamma arbetet för nå en hållbar struktur för samverkan. En annan reflektion rör den statistiska analysen av barn och ungas situation är att de ingående datamaterialens möjligheter inte utnyttjas fullt ut. Lupp, CAN och Hälsosamtalet förser analysen med individdata (till skillnad från källor tillgängliga och exempelvis Folkhälsomyndigheten som erbjuder aggregerade data) vilket innebär att man kan öka både djup och precision om man utvecklar analysen med multivariata analystekniker som tillåter sambandsprövning. Man kan då avgöra vilken betydelse som olika risk och skyddsfaktorer har bland barn och unga i Luleå, vilka faktorer är av betydelse och vilka är mindre viktiga. Detta skulle innebära bättre underlag för att utveckla och införa olika insatser för barn och unga till gagn för deras hälsa.

I den andra delen av projektet ”Tidiga insatser i samverkan”, så kan *FöräldraSupporten* och om man relaterar utfallet i utvärderingen med målen för ”Medel för särskilda folkhälsosatsningar i Luleå kommun” sägas ha en god måluppfyllelse. Verksamheten har haft effekt genom att stärka föräldrar och barn, man har nått rätt målgrupp och man har arbetat på ett sådant sätt som föräldrar som stöttande, varm och flexibelt. Man har också utgått från metoder som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Den bild som framträder i dokumentationen av *Sportoteket* är att projektet har en god måluppfyllelse utifrån de effektmål som formulerats för projektet. Måluppfyllelsen vad gäller verksamhetsmålen är delvis svårbedömda. Å ena sidan har en omfattande utåtriktad verksamhet genomförts med informationsinsatser, närvaro vid olika arrangemang, samarbeten med flera olika aktörer. Å andra sidan är det svårt att bedöma vilken långsiktig hållbarhet som organiseringen av verksamheten har. I dokumentationen framstår den som sårbar genom att en stor del av verksamheten tycks vila enbart på projektledaren. Det är dock fullt möjligt att organiseringen av verksamheten inte är så sårbar som den framstår i dokumentationen utan bilden av verksamheten beror på knapphändig information om organisationen bakom Sportoteket.

Då man via de enskilda projekten försöker bedöma helheten i satsningen ”Medel för särskilda folkhälsosatsningar i Luleå kommun” så är bilden att den varit en framgångsrik satsning. I ett par av projekten har en ökad folkhälsa kunnat mätas genom studier/uppföljning av de personer som varit föremål för insatser. I andra projekt har observerbara (om än inte mätade) effekter blivit följden av den verksamhet som bedrivits. I de projekt där en socioekonomisk beräkning gjorts så framgår att kostnaderna för projekten har tjänats in på ca 3 år. Projekten har också haft långsiktiga målsättningar och ambitioner och ”D.I.O.R”, ”Sportoteket”, ”Pyramiden” samt ”FöräldraSupporten” har övergått till att integreras i ordinarie verksamhet.²⁸ Projekten har haft en nämndsövergripande organisation och i nästan samtliga fall har det funnits en tydligt beskriven organisation med olika nivåer och funktioner. Samtliga projekt har haft en samverkan med aktörer utanför den kommunala organisationen och därmed skaffat sig bättre förutsättningar att bedriva sin verksamhet genom att få en

---

²⁸ Uppgift från Luleå Kommun, ej från dokumentationen av projekten.

bredare uppslutning kring projektmål och sin förlängning den generella folkhälsosatsningen. I de projekt som arbetat med stärkande insatser riktade till enskilda individer (barn och föräldrar) finns en tydlig koppling och referenser till vetenskapliga kunskaper och beprövade erfarenheter. Andra projekt hänvisar till mer generella eller näraliggande vetenskapliga studier, utredningar o dyl för att underbygga och avgränsa verksamheterna i projektet.

Återanknyter man till de frågeställningar som formulerades för denna metautvärdering kan den första frågan, om satsningen har haft några positiva effekter på folkhälsan för folkhälsan för barn och ungdomar besvaras jakande även om det inte alltid är mätbara effekter. Sådana framkommer först efter en längre tids arbete och kan möjligen bli synliga i uppföljande studier om några år. Den andra frågan handlade om satsningen lett till att nya verksamheter för barn och ungdomar utvecklats till fungerande och varaktiga kommunala verksamheter. Av utvärderingarna framgår att tre av projekten har integrerats i ordinarie verksamhet och att ett projekt delvis är integrerad i ordinarie verksamhet.

En avslutande reflektion handlar om hur projektens utvärderingar är genomförda. De har sinsemellan tämligen olika struktur där samma innehåll hamnar på olika ställen eller att innehållet inte alltid motsvarar rubriken för avsnittet. I de flesta av utvärderingarna finns det mest väsentliga med medan en del projekt är något svårare att följa genom att det beskrivs i olika och delvis överlappande dokument. Inför framtida utvärderingar av projekt inom den särskilda folkhälsosatsningen vore det önskvärt med en enhetlig struktur på de utvärderingar och/eller dokumentation som görs av projekten.

För att sammanfatta folkhälsosatsningen så kan man beskriva den som att ha bestått av mycket ”verkstad”, dvs mycket arbete har nått barn och unga men att det återstår utvecklingsarbete vad gäller att stärka organisationen i ett par av projekten inom den särskilda folkhälsosatsningen.